

(3 Hours)

[Total Marks: 100]

- N.B:**
- 1) All questions are compulsory
 - 2) Figures to the right indicate full marks.

1. Bring out the differences between the formal and informal sector with reference to the characteristics of informal sector. 20
OR
1. Discuss the structuralist and legalist approach to the study of informal sector. 20
2. Discuss the work conditions of the sanitation workers. 20
OR
2. Highlight the conditions of Home based workers as a distinct category in the informal sector. 20
3. Explain the provisions of the Unorganised Workers' Social Security Act. 20
OR
3. Examine the role of self-help groups with reference to the meaning, types and features of self help groups. 20
4. Elaborate on the amendments to the Factories Act and the response of the trade unions to the amendments. 20
OR
4. With the help of a case study explain the role of unions in protecting the rights of the workers. 20
5. Write short notes on any **two** of the following: 20
 - a) Problems of formal sector workers
 - b) Microfinance
 - c) Dualist theory
 - d) Feminisation of labour

(वेळ: ३ तास)

[गुण: १००]

- सूचना: १) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
२) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत

१. औपचारिक आणि अनौपचारिक क्षेत्रातील फरक स्पष्ट करून अनौपचारिक क्षेत्राच्या वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. २०

किंवा

१. अनौपचारिक क्षेत्र संबंधीत संरचनात्मक व कायदेशीर दृष्टीकोनाची चर्चा करा. २०

किंवा

२. स्वच्छता कामगारांच्या कामाच्या ठिकाणच्या परिस्थितीबद्दल सविस्तर सांगा. २०

किंवा

२. अनौपचारिक क्षेत्रातील घर बसल्या काम करणाऱ्या कामगारांची परिस्थिती वेगळी श्रेणी म्हणून अधोरेखित करा. २०

किंवा

३. असंघटित कामगार सामाजिक सुरक्षा कायद्यातील तरतुदी स्पष्ट करा. २०

किंवा

३. स्वयंसहाय्यता गटाच्या भूमिका संधर्भात त्याचे अर्थ, प्रकार आणि वैशित्य तपासून पहा. २०

४. कारखाना कायद्यातील सुधारणांवर विशद करून, त्याला कामगार संघटनांकडून मिळालेला प्रतिसाद स्पष्ट करा. २०

किंवा

४. कामगारांच्या अधिकारांचे संरक्षण करण्यात कामगार संघटनांच्या भूमिकेचे योग्य व्यष्टी अध्ययना आधारे स्पष्टीकरण करा. २०

५. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टीपा लिहा. २०

- अ. औपचारिक क्षेत्रातील कामगारांच्या समस्या
ब. मायक्रोफायनान्स
क. द्वैतवादी सिद्धांत.
ड. कामाचे स्त्रीकरण.